

Резюме. В статті обосновується содержание и структура программы развития национальной идентичности у студентов высших учебных заведений. Раскрыты сущность и структурное строение национальной идентичности личности. Разработанные автором тренинговые методики развития национальной идентичности личности юношеского возраста могут применяться психологами, преподавателями и кураторами высших учебных заведений в процессах обучения и воспитания студентов.

Ключевые слова: национальная идентичность, развитие, программа, высшее учебное заведение.

Summary. The article outlines the essence and structure of the program of the development of national identity among students of higher educational institutions, shows the essence and structure of national identity. The author has developed a training methodology for the development of young people's national identity which may be applied by psychologists, lecturers and heads of higher education institutions in teaching process.

Key words: national identity, development, application, students, university.

УДК 378.14: 37.022

Л.М. РОМАНКОВА

НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

В статті проаналізовано дефініцію «система виховання вищої професійної освіти»; її складові (дидактичну; систему виховної роботи; систему науково обґрунтованого аналізу результатів діяльності; систему управління та психологічну складову). Закцентовано увагу на особливостях науково-методичного забезпечення виховного процесу у вищій школі, яка виступає центральною ланкою системи виховання вищої професійної освіти. Проінтерпретовано термін «науково-методичне забезпечення» та його найважливіші компоненти.

Ключові слова: навчально-виховний процес, науково-методичне забезпечення, система виховання вищої професійної освіти; дидактична система, система науково обґрунтованого аналізу результатів діяльності; система управління, психологічна складова.

Постановка проблеми. Модернізація національної освітньої галузі в останнє десятиліття пов'язана із входженням України у європейський освітній простір, який актуалізує проблему оновлення науково-методичного забезпечення освітнього процесу. Загальнопедагогічні засади організації навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах є предметом досліджень багатьох провідних українських педагогів. Особливу увагу привертають дослідження з питань наукової організації навчально-виховного процесу у вищій школі А. Алексюка, Я. Болюбаша, С. Гончаренко, О. Коваленко, В. Лугового, М. Фіцули; науково-методичного забезпечення підготовки майбутніх фахівців В. Замороцької [3], С. Кустової, Я. Рудик [4], Т. Требіної [9]. Однак, закономірності цілеспрямованого створення науково-методичного забезпечення процесу виховання у вищій школі, на наш погляд, потребують додаткових досліджень.

Мета статті – проаналізувати особливості науково-методичного забезпечення виховного процесу у вищій школі.

Виклад основного матеріалу. На наш погляд важливим є динамічність педагогічного процесу, що досягається в результаті взаємодії трьох складових: педагогічної, психологічної та методичної [8, с. 511], що входять в структуру системи виховання вищої професійної освіти.

З огляду на вищесказане, важливим видається уточнення дефініції «система виховання вищої професійної освіти».

У науковій літературі існує велика кількість тлумачень, за допомогою яких дослідники намагаються відобразити сутність даної дефініції, але подати повну суть характеристику цього явища дуже складно.

Наприклад, Л. Новикова та її колеги вважають, що:

1. Система виховання є цілісний соціальний організм, що виникає в процесі взаємодії основних компонентів виховання (цілі, суб'єкти, їхня діяльність, спілкування, відносини, матеріальна база) і має такі інтегративні характеристики, як спосіб життя колективу, його психологічний клімат.

2. Система виховання – це комплекс взаємозалежних компонентів, що розвиваються в часі і просторі: цілей, заради яких система створюється; спільної діяльності людей, що її реалізують: самих людей як суб'єктів цієї діяльності; освоєного ними середовища; відносин, що виникають між учасниками діяльності; керування, що забезпечує життєздатність і розвиток системи.

У цих компонентах акцентується увага на цілісності і соціальній природі даного явища, на його здатності до розвитку. Санкт-Петербурзькі дослідники І. Колесникова й Є. Баришников вважають, що система відбиває специфічний спосіб організації виховного процесу на рівні конкретної установи (організації), і тим самим підкреслюють значущість організаційно-процесуальної сторони виховної діяльності. Головне призначення системи виховання полягає в педагогічному забезпеченні і сприянні розвитку особистості, тому і виділяють у дефініції дане призначення поряд з іншими сутнісними характеристиками системи виховання.

На наш погляд, «система виховання вищої професійної освіти» – це упорядкована цілісна сукупність компонентів (підсистем: дидактичної; системи виховної роботи; системи науково обґрунтованого аналізу результатів діяльності; системи управління), які розвиваються в просторі і часі та підпорядковані трьома процесам – адаптації, розвитку навчальної мотивації та професійній ідентифікації майбутнього фахівця.

Дидактична система – це центральна ланка системи виховання вищої професійної освіти, сукупність взаємозв'язаних елементів якої покликана породжувати ту емерджентну (загальнорезультативну) властивість, яка спрямовується на досягнення навчальних та освітніх цілей. Складовими дидактичної системи є навчальна діяльність (цілі навчання, зміст освіти, дидактичні процеси, форми, методи, засоби, принципи) та науково-методичне забезпечення системи виховання вищої професійної освіти (розробка системи методів, форм, засобів та технологій виховання, які взаємозалежні щодо досягнення цілей і завдань виховної системи сучасної вищої школи).

Система виховної роботи – це цілісна структура, що розвивається в просторі і часі та передбачає координацію роботи кураторів академічних груп і студентів у рамках проведення взаємопов'язаних виховних заходів, що підпорядковані освітній меті.

Умовою ефективного функціонування вищезазначених підсистем та науково обґрунтованого аналізу результатів навчальної та виховної діяльності ми вважаємо «системний психологічний супровід навчально-виховного процесу», який зможе забезпечувати психологічну складову системи виховання вищої професійної освіти: сприяння повноцінному розвитку особистості студентів, створення умов для формування в них мотивації до самовиховання і саморозвитку; забезпечення індивідуального підходу до кожного учасника навчально-виховного процесу на основі його психолого-педагогічного вивчення; профілактика і корекція відхилень в інтелектуальному і психофізичному розвитку студентів.

У процесі навчання у ВНЗ відбувається як професійний, так і особистісний розвиток суб'єктів навчально-виховного процесу. З цього випливає, що першочерговим завданням психологічного супроводу є формування ціннісно-мотиваційної сфери особистості студента, складовими якої є смислові утворення.

Поняття мотивації розглядають як систему чинників, що викликають активність організму та визначають спрямованість поведінки людини (потреби, мотиви, наміри, цілі,

інтереси, прагнення); як характеристику процесу, що забезпечує поведінкову активність на певному рівні [2].

Закономірно, що соціально-економічні зміни в суспільстві і реформування змісту вищої освіти зумовлюють переосмислення студентами своєї ціннісно-мотиваційної сфери. Отже, детермінована соціальною ситуацією Я-концепція особистості зазнає змін, які впливають на способи поведінки студентів. Відтак невідповідність уявлень про зовнішній світ і реальне середовище активізують механізми психологічного захисту, що може призвести до психологічної дезадаптації особистості.

Психологічний супровід набуває важливості і у зв'язку з інтенсифікацією навчальної діяльності студентів. Упровадження нових систем організації навчального процесу та оцінювання знань, збільшення ролі самостійної роботи студентів, запровадження сучасних інформаційних технологій навчання передбачає постійне творче оновлення педагогічних методик, удосконалення педагогічної діяльності викладачів та способів учіння кожного студента [1, с. 2].

Відтак зростаючі обсяги навчального матеріалу, застосування різноманітних методів навчання, контролю та оцінювання знань вимагають від студентів значного розумового, емоційного та фізичного напруження. Ці явища призводять до виникнення стресових ситуацій, тривоги у студентів, що негативно впливає на їхні функціональні стани у процесі навчання.

Як справедливо зазначають дослідники Є. Клімов, К. Кузьміна, Т. Поясок, Г. Суворова, негативні функціональні стани суб'єкта впливають на працездатність, продуктивність, результативність будь-якої діяльності, зменшують її якість та показники [7].

Вивченню проблеми функціональних станів студентів у процесі їхньої навчальної діяльності приділяють увагу багато дослідників. Так, передумовою позитивного впливу на продуктивність і результативність учіння студентів вважається інноваційна діяльність викладачів, яка в новому освітньому середовищі спрямована на виявлення потенційних можливостей студентів, розкриття їхніх творчих здібностей. Роль викладацького складу в умовах сьогодення значно змінюється: викладач є не транслятором знань, а наставником, порадиником студентів на партнерських засадах у спільній діяльності. Одним зі шляхів оптимізації функціональних станів студентів є виявлення причин, які негативно впливають на їхнє формування, коректне управління учінням студентів з боку викладачів та організація освітньо-виховної роботи.

Особливо це стосується студентів першого курсу, у яких процес адаптації до нових умов навчання має деякі особливості: залучення в нову систему діяльності, що характеризується низкою принципів відмінностей від усього попереднього періоду життя; виникає потреба оволодіти новим алгоритмом дій, переходом від репродуктивного до продуктивного, творчого рівня засвоєння знань. Загальною метою психологічного супроводу навчально-виховного процесу у вищих закладах освіти є сприяння особистісному зростанню та професійному становленню студентів. Тому своєчасне розв'язання проблем адаптації студентів до нових умов навчання сприяє їх впевненості у виборі навчальної діяльності, сприяє успішному професійному становленню та самореалізації особистості.

Психологічний супровід навчально-виховного процесу дає змогу реалізувати принципи неперервності та системності психологічної підтримки студентів протягом навчання у ВНЗ.

Варто зазначити, що важливе місце в системі особистісно-середовищних стосунків студента займають комунікативні зв'язки з викладачами вищого навчального закладу. Вважаємо, що суб'єкт-об'єктна парадигма, яка переважає зараз у вищих навчальних закладах, мала б змінитися на більш доцільну взаємодію – суб'єкт-суб'єктні відносини, метою яких є розвиток творчого потенціалу як студентів, так і викладачів у процесі навчальної діяльності, прагнення до самореалізації і самовираження обох суб'єктів, удосконалення техніки міжособистісного спілкування.

Тому одним із завдань психологічного супроводу навчально-виховного процесу є налагодження ефективного контакту професорсько-викладацького складу зі студентами, пошуки оптимальних способів психолого-педагогічного впливу, вироблення доброзичливого ділового стилю спілкування, дотримання педагогічного такту, допомоги у розв'язанні конфліктів. Сьогодні сучасний вищий навчальний заклад потребує викладачів нового типу. Це повинен бути суб'єкт лабільний, спроможний до саморозвитку і самовизначення в ситуації, що постійно змінюється.

У площині психолого-педагогічного супроводу навчально-виховного процесу лежать і функції куратора академічної групи, який повинен забезпечити сприятливі психолого-педагогічні умови для соціальної адаптації та інтеграції студентів в освітній процес вищого навчального закладу, здійснювати психологічну підтримку членів академічної групи, створювати умови для творчої самореалізації кожного студента в доступних йому сферах життєдіяльності.

Однією із важливих складових системи виховання вищої професійної освіти ми вважаємо психологічний супровід, який здійснюється викладачами і психологами у процесі навчальної діяльності, тому що він є складовою державної системи охорони фізичного та психічного здоров'я молодих громадян України і залежить від вирішення завдань, які полягають у наданні адресної допомоги в подоланні певних проблем; забезпеченні умов виявлення активності суб'єкта учіння, спрямованої на формування своєї особистості; розкритті та реалізації потенційних можливостей студентів, забезпеченні умов самореалізації; формуванні психологічної основи професійної і соціальної мобільності; підготовці молодих людей до реалізації професійного потенціалу в умовах ринку праці.

Не менш важливим компонентом є система управління, яка в нашому розумінні забезпечує інтеграцію і функціонування вищезазначених компонентів у цілісну систему виховання вищої професійної освіти та її розвиток, орієнтує на врахування тенденцій розвитку освіти, впливу зовнішнього середовища на процеси, що управляються; забезпечує фахову компетентність та відповідний рівень інтелектуального розвитку особистості, наближує її до безпосереднього розуміння необхідності постійного пошуку шляхів самоформування, самовиховання та самоконтролю.

З вищезазначених компонентів системи виховання на особливу увагу заслуговує «науково-методичне забезпечення виховного процесу», що є центральною ланкою системи виховання вищої професійної освіти.

Концепція розвитку вищої освіти є методологічною базою освітянської діяльності в умовах формування суспільства знань яка, визначає кінцевий результат – формування гармонійної, різнобічно розвиненої особистості, для якої професійні знання, уміння, навички і їх постійне оновлення становлять основу самореалізації в суспільстві [5].

І так, складовою дидактичної системи виступає науково-методичне забезпечення навчально-виховного процесу.

Аналізуючи термін «науково-методичне забезпечення», ряд вчених виділяє три складові: «забезпечення», «наукове забезпечення», «методичне забезпечення». «Забезпечення» передбачає оптимальне функціонування виховного процесу на всіх його етапах. Під «науковим забезпеченням» розуміють теоретичні основи забезпечення виховного процесу засобами загальної педагогіки, дидактики, методики, теорії управління, психології. До нього входять нормативно-правові акти в галузі освіти, плани і програми, науково-методична література.

«Методичне забезпечення» розглядає практичну реалізацію вимог наукового забезпечення, яке охоплює всі аспекти від теорії розробки до практичних методик підготовки конкретних матеріалів для конкретного навчального закладу [6].

Вимоги до науково-методичного забезпечення виховного процесу регламентуються державними документами та потребами суспільства. В сучасній освіті викладач повинен виконувати функцію проектування процесу індивідуального інтелектуального та гармонійного розвитку кожного студента, тому на перший план висуваються такі форми

діяльності педагога, як розробка індивідуальних стратегій виховання, педагогічна діагностика, індивідуальне консультування, і при формуванні нових критеріїв оцінювання ефективності освітніх процесів слід враховувати компетентність, ініціативу, творчість, саморегуляцію, унікальність розумових здібностей студента [6].

Реформування сучасної професійної освіти передбачає створення гнучкої системи виховання, яка б впливала на якість освітньої підготовки, реалізацію всіх потенційних можливостей і здібностей особистості, кооперацію освіти, навчальних закладів і виробництва.

З огляду на вищесказане, ми вважаємо, що у складі науково-методичного забезпечення системи виховання вищої професійної освіти увага повинна бути акцентована на таких основних компонентах:

1) наукове забезпечення (нормативно-правові акти щодо організації виховної роботи зі студентами ВНЗ, системного психологічного супроводу навчально-виховного процесу (конвенції та декларації, закони, постанови, накази МОН України); розробку інструкцій «Про організацію та порядок виконання заходів системного психологічного супроводу навчально-виховного процесу у ВНЗ»; психолого-педагогічна література;

2) методичне забезпечення системи психолого-педагогічних досліджень і просвітницької діяльності педагогів та студентів (розробка тематики та підготовка змістового наповнення: просвітницьких лекцій для студентів (моральне, національно-патріотичне, правове, трудове, економічне, екологічне, естетичне та фізичне виховання студентів); профілактичних лекцій; підготовка тестового матеріалу з метою системного психологічного супроводу навчально-виховного процесу: на предмет вивчення адаптивних можливостей студентів до умов вищої школи; ціннісних орієнтацій; професійної спрямованості; для вивчення психологічного клімату в студентських академічних групах, розвитку мотивації до навчальної діяльності та професійної ідентифікації студентів; розробка просвітницького інформативного матеріалу для педагогів;

3) **забезпечення виховного процесу на рівні:** дидактична система $\Rightarrow$ система виховної роботи $\Rightarrow$ психологічний супровід навчально-виховного процесу $\Rightarrow$ система науково обґрунтованого аналізу результатів діяльності $\Rightarrow$ система управління.

Висновки. Отже, виховання майбутніх фахівців у системі вищої професійної освіти – це складний багатогранний процес, який зумовлює якісно нові вимоги до організації виховної діяльності зі студентами, а їхнє втілення – сучасне науково методичне забезпечення виховного процесу у вищому навчальному закладі. Подальші розвідки із питань науково-методичного забезпечення виховного процесу у вищому навчальному закладі доцільно розгорнути у напрямі теоретичного обґрунтування процедури моніторингу якості просвітницько-виховної роботи (моральне, національно-патріотичне, правове, трудове, економічне, екологічне, естетичне та фізичне виховання студентів), що дасть можливість студенту відстежувати здобуті знання та напрацьовувати механізм внутрішньої роботи над собою з метою створення власного ідеалу життєустрою і буття у сфері професійної діяльності та у суспільстві в цілому.

Список використаних джерел

1. Борисенко Л.Л. Трансферно-інверсійна модель оптимізації індивідуальних навчальних стилів студентів вищих навчальних закладів / Л.Л.Борисенко // «Педагогічний процес»: теорія і практика. – 2007. – Вип.1. – С. 6–14.
2. Дмитренко Г. А. Мотивация и оценка персонала / Г. А. Дмитренко, К. А. Шарапатова, Т. М. Максименко. – К. : МАУП, 2002. – 248 с.
3. Замороцька В. Особливості навчально-методичного забезпечення підготовки майбутнього фахівця дошкільної освіти в сучасних вищих навчальних закладах України / В. Замороцька // Гуманізація навчально-виховного процесу: зб. наук. пр. – 2010. – Вип. 50. – С. 27 – 33.
4. Кустова С. Наукове та методичне забезпечення професійної освіти в умовах інтенсифікації навчання / С. Кустова, Я. Рудик // Науковий вісник Національного

- університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Педагогіка, психологія, філософія: зб. наук. пр. – 2010. – Вип. 155, Ч. 2. – С. 3 – 7.
5. Ничкало Н. Г. Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання: прогностичний аспект [Текст] / Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання: тези звітної науково-практичної конференції (м. Київ, 29-30 березня 2010 року) / Інститут професійно-технічної освіти НАПН України / за ред. В. О. Радкевич. – К.: ІПТО НАПН України, 2010. – С. 3-7.
  6. Різник В. В. Теоретичні основи науково-методичного забезпечення професійної підготовки студентів економічних спеціальностей в умовах входження України у світовий освітній простір [Електронний ресурс] / http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gvpkhdpi/2008_16/193-195.Pdf
  7. Скідін О. Л. Соціальні технології в управлінні закладами освіти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня док. соц. наук / О. Л. Скідін – К, 2001. – 44 с.
  8. Столяренко Л. Д. Основы психологии. / Л. Д. Столяренко – Ростов-на-Дону: «Феникс», 2000. – 672 с.
  9. Требіна Т. Ф. Навчально-методичне забезпечення професійної підготовки сучасних інженерів / Т. Ф. Требіна // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. пр. – 2009. – Вип. 5. – С. 374 – 380.

References

1. Borysenko L.L. Transferno-inversiyana model' optymizatsiyi indyvidual'nykh navchal'nykh styliv studentiv vyshchikh navchal'nykh zakladiv / L.L. Borysenko // «Pedagogichnyy protses»: teoriya i praktyka. – 2007. – Vyp.1. – S. 6–14.
2. Dmytrenko H. A. Motyvatsyya u otsenka personala / H. A. Dmytrenko, K. A. Sharapatova, T. M. Maksymenko. – K. : MAUP, 2002. – 248 s.
3. Zamorots'ka V. Osoblyvosti navchal'no-metodychnoho zabezpechennya pidhotovky maybutn'oho fakhivtsya do shkil'noyi osvity v suchasnykh vyshchikh navchal'nykh zakladakh Ukrayiny / V. Zamorots'ka // Humanizatsiya navchal'no-vykhovnoho protsesu: zb. nauk. pr. – 2010. – Vyp. 50. – S. 27 – 33.
4. Kustova S. Naukove ta metodychne zabezpechennya profesiyanoi osvity v umovakh intenyfikatsiyi navchannya / S. Kustova, Ya. Rudyk // Naukovyy visnyk Natsional'noho universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannya Ukrayiny. Seriya: Pedagogika, psykholohiya, filosofiya: zb. nauk. pr. – 2010. – Vyp. 155, Ch. 2. – S. 3 – 7.
5. Nychkalo, N. H. Naukovo-metodychne zabezpechennya profesiyanoi osvity i navchannya: prohnostychnyy aspekt [Tekst] / Naukovo-metodychne zabezpechennya profesiyanoi osvity i navchannya: tezy zvitnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi (m. Kyiv, 29-30 bereznya 2010 roku) / Instytut profesiyno-tekhnichnoyi osvity NAPN Ukrayiny / za red. V.O. Radkevych. – K.: IPTO NAPN Ukrayiny, 2010. – S. 3-7.
6. Riznyk V. V. Teoretychni osnovy naukovo-metodychnoho zabezpechennya profesiyanoi pidhotovky studentiv ekonomichnykh spetsial'nostey v umovakh vkhodzhennya Ukrayiny u svitovyy osvitniy prostir [Elektronnyy resurs] / http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gvpkhdpi/2008_16/193-195.Pdf
7. Skidin O. L. Sotsial'ni tekhnolohiyi v upravlinni zakladamy osvity : avtoref. dys. na zdobuttya nauk. stupenya dok. sots. nauk / O. L. Skidin – K, 2001. – 44 s.
8. Stoljarenko L. D. Osnovy psihologii. / L. D. Stoljarenko. – Rostov-na-Donu: «Feniks», 2000. – 672 с.
9. Trebina T. F. Navchal'no-metodychne zabezpechennya profesiyanoi pidhotovky suchasnykh inzheneriv / T. F. Trebina // Pedagogika formuvannya tvorchoyi osobystosti u vyshchiy i zahal'noosvitniy shkolakh: zb. nauk. pr. – 2009. – Vyp. 5. – S. 374–380.

Резюме. В статті проаналізована дефініція «система виховання вищого професійного освіти»; її складові (дидактична, система виховання)

работы, система научно обоснованного анализа результатов деятельности, система управления и психологическая составляющая). Акцентировано внимание на особенностях научно-методического обеспечения воспитательного процесса в высшей школе, которое выступает центральным звеном системы воспитания высшего профессионального образования. Проинтерпретировано термин «научно-методическое обеспечение» и его важнейшие компоненты.

Ключевые слова: учебно-воспитательный процесс, научно-методическое обеспечение, система воспитания высшего профессионального образования; дидактическая система, система научно обоснованного анализа результатов деятельности; система управления, психологическая составляющая.

Summary. The article analyzes the notion «fostering awareness in the system of higher professional education» and its aspects (the didactic aspect, the system of fostering professional awareness, the system of scientific analysis of an activity, the system of management, the psychological aspect). The author focuses on the research and methodological basis of fostering professional awareness at higher educational institutions; they are regarded as the main determinants of fostering awareness in the system of higher professional education. The author suggests an interpretation of the term «research and methodology basis» and its main components.

Key words: teaching and fostering professional awareness, research and methodology basis, fostering awareness in the system of higher professional education, didactic system, system of scientific analysis of an activity, system of management, psychological aspect.

УДК 159.923 – 055.2

Д.О. САВЕНКО

АНАЛІЗ ФЕНОМЕНУ МАТЕРИНСТВА У НАУКОВО-ПРИКЛАДНИХ ДОСЛІДЖЕННЯ

З урахуванням сучасних наукових досліджень психології материнство вивчається в аспекті задоволеності жінкою своєю материнською роллю, особистісною та гендерною ідентифікацією. На формування материнства впливає велика кількість факторів.

Ключові слова: материнство, сім'я, стосунки, феномен прихильності матері до дитини.

Постановка проблеми. Материнство - складний феномен, якому властиві фізіологічні механізми, еволюційна історія, загальнокультурні та індивідуальні особливості. В наші дні материнство займає вже не найперше місце в ієрархії цінностей жінки, як колись [4, с. 13].

Психологія материнства на початку ХХІ століття досягла піку своєї актуальності. Необхідність вивчення психології материнства і підготовки фахівців у цій галузі обумовлена бурхливим розвитком такої галузі психологічної практики, як психологічна допомога матері і дитині. Вторгнення процесів усвідомлення в область інтимних відносин матері з дитиною, спочатку регульованих філогенетично ранніми неусвідомлюваними механізмами, вимагає ретельної наукової рефлексії як самих цих взаємин, так і способів втручання в них з метою діагностики, психологічної корекції та профілактики [5, с. 7].

В сучасній психології особистості і психотерапевтично орієнтованих напрямках материнство вивчається в аспекті задоволеності жінкою своєю материнською роллю, особистісною та гендерною ідентифікацією (П.М. Шерешевський і Л.Дж. Яров, Г.Богейн і Б.Хегекул, М.Дж. В.Б.Міллер та інші). У всіх цих випадках виділяються окремі сторони материнства або окремі його функції [5, с.25].

Д. Рафаель-Леф звертає увагу на те, що дівчинка ніколи не стане гарною матір'ю, якщо не буде любити своєї майбутньої дитини ще з дитинства. Як відзначають Г.Г. Філіппова, М.Ю. Колпакова, А.І. Захаров, В.І. Брутман, А.А. Северний, О.Н. Єніколопов, вирішальними